

Urząd Statystyczny
w Lublinie

BIBLIOTEKI PUBLICZNE W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W LATACH 2010-2014

Lublin, grudzień 2015 r.

W województwie lubelskim w 2014 r. :

- znajdowało się więcej bibliotek publicznych¹ (86%) niż w przeciętnie w Polsce (82%),
- znajdowało się 7,2% wszystkich bibliotek publicznych (siódme miejsce w kraju),
- liczba bibliotek pozostała bez zmian w porównaniu z 2013 r., w Polsce liczba bibliotek zmniejszyła się o 18,
- biblioteki są bardziej dostępne niż przeciętnie w Polsce, na 1 bibliotekę przypadało 3 671 osób, to jest 23% mniej niż w kraju,
- czytelnice są bardziej dostępne niż w Polsce, liczba ludności przypadająca na 1 miejsce w czytelnicy jest mniejsza o 13,7% niż przeciętnie w kraju,
- biblioteki mają mniejszy księgozbiór niż przeciętnie w Polsce, w jednej bibliotece było średnio 10 670 woluminów, to jest 34% mniej niż w skali kraju,
- biblioteki cechuje większa aktualność księgozbioru, udział wpływów w zbiorach wyniósł 5,4%, było to więcej niż przeciętnie w Polsce (3,6%),
- liczba pracowników działalności podstawowej na 1 bibliotekę wynosiła 2,08 i była mniejsza niż w Polsce o 7,4%,
- powierzchnia bibliotek wynosiła średnio 103,5 m² i była mniejsza o 22% niż przeciętnie bibliotek w Polsce,
- więcej bibliotek było skomputeryzowanych (95,2%) niż przeciętnie w Polsce (92,8%),
- odsetek komputerów, które były podłączone do Internetu i dostępne dla użytkowników, wyniósł 58,3% i był wyższy niż w Polsce (55,1%),
- odsetek czytelników bibliotek w społeczeństwie wyniósł 17,6% i był wyższy niż w Polsce (16,4%),
- liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika wynosiła 19,1 i była większa o 4,4% niż w Polsce.

W województwie lubelskim w latach 2010-2014 :

- liczba czytelników w grupie osób poniżej 16 lat wzrosła o 1,4%, podczas gdy liczba ludności zmniejszyła się o 5,8%, w skali Polski w obu grupach wystąpił spadek,
- liczba czytelników w wieku 16-24 lat zmniejszyła się o 28,6%, podczas gdy spadek liczby ludności wyniósł 12,9%, podobne zmiany wystąpiły także w skali Polski,
- liczba czytelników w kategorii wiekowej powyżej 25 lat wzrosła o 16,5%, podczas gdy liczba ludności w tej grupie wzrosła o 1,8%, podobne zmiany wystąpiły także w skali Polski.

¹ Dane o bibliotekach są zbierane przez GUS za pomocą formularza sprawozdawczego K-03. Podstawowe dane udostępnione są w Banku Danych Lokalnych, a pozostałe zamieszczane są w corocznej publikacji o Kulturze.

W statystyce publicznej biblioteka definiowana jest jako jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany. Atrakcyjność oferty dla użytkowników kształtują charakterystyka księgozbioru i jakość usługi, która zależy od pozostałych zasobów (m.in. pracownicy, infrastruktura, komputeryzacja). Rezultat końcowy działalności bibliotek wyraża się jako stan czytelnictwa.

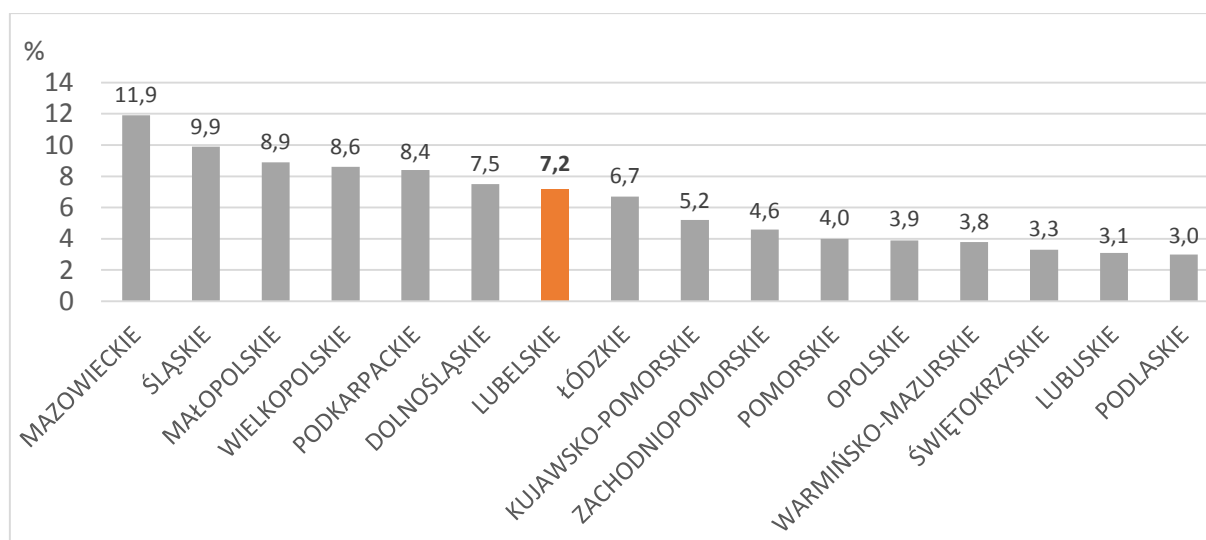
W 2014 r. w Polsce funkcjonowało 9 812 bibliotek². Z tej liczby większość (82%) stanowiły biblioteki publiczne, a pozostałe (18%) należały do kategorii bibliotek specjalistycznych, to jest naukowych, fachowych, pedagogicznych, fachowo-beletrystycznych, towarzystw naukowych oraz ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Przy czym 14 bibliotek publicznych posiadało równocześnie status biblioteki naukowej. W województwie lubelskim w 2014 r. funkcjonowało 679 bibliotek, w tym 86% z nich to były biblioteki publiczne, a 14% biblioteki specjalistyczne. W lubelskim status biblioteki publicznej i naukowej posiadała jedna biblioteka.

W Polsce w 2014 r. działały 8094 biblioteki publiczne, a w województwie lubelskim 585. Liczba bibliotek w województwie lubelskim stanowiła 7,2% liczby wszystkich bibliotek publicznych z Polski, co pod tym względem stawiało województwo na siódmym miejscu w kraju.

Tablica 1. Liczba bibliotek wg rodzaju w 2014 r.³

	Polska	Lubelskie
Ogółem	9812	679
<i>w tym</i>		
<i>publiczne</i>	8094	585
<i>specjalistyczne</i>	1732	95

Wykres 1. Odsetek bibliotek publicznych wg województw w 2014 r.

² Liczba bibliotek i filii wykazana jest według stanu na 31 grudnia. Dane dotyczące wykorzystania (księgozbiór, wypożyczenia, czytelnicy, itp.) wykazywane są dla jednostek, które działały w roku sprawozdawczym.

³ Wartości nie sumują się ze względu na podwójny status niektórych bibliotek.

Publiczne placówki biblioteczne można podzielić według funkcji na jednostki macierzyste i filie, w tym filie dla dzieci. W 2014 r. w Polsce jednostki macierzyste bibliotek stanowiły 32%, a filie 62%. W województwie lubelskim struktura bibliotek w 2014 r. była następująca: 38% stanowiły jednostki macierzyste i 62% filie.

W ostatnich latach liczba bibliotek systematycznie zmniejszała się. W 2014 r. w porównaniu z 2013 r. liczba bibliotek w Polsce zmniejszyła się o 18, ale w województwie lubelskim pozostała bez zmian. W 2014 r. w porównaniu z 2010 r. w Polsce było 248 bibliotek mniej, a w tym samym okresie w województwie lubelskim liczba bibliotek zmniejszyła się o 12.

Tablica 2. Biblioteki publiczne wg funkcji

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Ogółem	8 342	597	8 112	585	8 094	585
<i>jednostki macierzyste</i>	2 605	225	2 608	226	2 608	224
<i>filie</i>	5 737	372	5 504	359	5 486	361
<i>w tym dla dzieci i młodzieży</i>	200	2	179	3	173	3

Dostępność bibliotek publicznych ilustrują wskaźniki takie jak liczba ludności przypadająca na jedną bibliotekę czy liczba ludności na 1 miejsce w czytelni. W 2014 r. w Polsce na 1 bibliotekę publiczną przypadało 4 754 osoby. W województwie lubelskim sytuacja była bardziej korzystna, ponieważ na 1 bibliotekę przypadało 3 671 osób, to jest 23% mniej niż przeciętnie w kraju. Z roku na rok wartość tego wskaźnika zmienia się nieznacznie. W latach 2010-2014 w Polsce liczba ludności na 1 bibliotekę wzrosła o 2,9%, a w województwie lubelskim o 0,6%. Jednocześnie poprawiła się dostępność miejsc w czytelni określana za pomocą wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w czytelni. W województwie lubelskim liczba ludności przypadającej na 1 miejsce w czytelni wynosi 283 i jest mniejsza o 13,7% niż w Polsce. Liczba ludności na 1 miejsce w czytelni w porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się w Polsce o 2,1% i w województwie lubelskim o 3,7%. W odniesieniu do 2010 r. wartość wskaźnika zmniejszyła się odpowiednio o 5,2% i 11,6%.

Tablica 3. Dostępność bibliotek publicznych - wybrane dane

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Liczba ludności na 1 bibliotekę	4 619	3 649	4 746	3 686	4 754	3 671
Czytelnie - liczba ludności na 1 miejsce	346	320	335	294	328	283

O atrakcyjności bibliotek dla czytelników decyduje charakterystyka zbiorów. Biblioteki dysponują księgozbiorem, pozostałymi zbiorami nieelektronicznymi oraz zbiorami elektronicznymi i licencjonowanymi zbiorami elektronicznymi, do których biblioteka opłaciła dostęp. Pod pojęciem księgozbioru kryją się zasoby biblioteczne o charakterze nieelektronicznym, to jest wydawnictwa nieperiodyczne (książki i broszury wydane po 1800 r.), periodyczne (gazety i czasopisma) i pozostałe

zbiory nielektroniczne. Wielkość księgozbiorów bibliotek można przedstawiać w postaci wskaźnika przeliczając zbiory na 1 bibliotekę. W 2014 r. na jedną bibliotekę w Polsce przypadało 16 152 woluminy, a w województwie lubelskim w jednej bibliotece było przeciętnie 10 670 woluminów, to jest 34% mniej niż w skali kraju. Z roku na rok zmiany są nieznaczne. W latach 2010-2014 zarówno w skali Polski jak i województwa lubelskiego nastąpił wzrost liczby księgozbioru w przeliczeniu na jedną bibliotekę odpowiednio o 1,1% i 0,8%.

Tablica 4. Księgozbiór bibliotek publicznych - wybrane dane

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Księgozbiór bibliotek publicznych na 1 bibliotekę	15 973	10 589	16 146	10 489	16 152	10 670
Udział wpływów w %	3,0	3,5	3,6	4,1	3,6	5,4

Istotnym parametrem określającym jakość księgozbioru bibliotek jest stopień jego aktualności. Miernikiem, który pokazuje skalę napływu nowości, jest tzw. udział wpływów, to jest stosunek wpływów materiałów bibliotecznych do wielkości księgozbioru. Pod tym względem biblioteki w województwie lubelskim cechuje większa aktualność księgozbioru, ponieważ w 2014 r. udział wpływów wyniósł 5,4%, to jest więcej niż przeciętnie w Polsce, gdzie wartość wskaźnika wyniosła 3,6%. W porównaniu z poprzednim rokiem wartość powyższego wskaźnika dla Polski nie zmieniła się, a w województwie lubelskim wzrosła o 32%. W latach 2010 – 2014 wartości powyższego wskaźnika w ujęciu zarówno dla Polski jak i dla województwa lubelskiego wzrosły odpowiednio o 19% i 55%.

Tablica 5. Pozostałe zasoby bibliotek - wybrane dane

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Pracownicy działalności podstawowej na 1 bibliotekę	2,19	1,99	2,21	2,05	2,24	2,08
Powierzchnia pomieszczeń w m² na 1 bibliotekę	118,4	88,3	126,9	99,0	132,3	103,5

Jakość usługi bibliotecznej zależy od ilości pracowników, zaplecza infrastrukturalnego i komputeryzacji bibliotek. Funkcjonowanie biblioteki wymaga zatrudnienia tzw. pracowników działalności podstawowej. Liczba takich pracowników w przeliczeniu na 1 bibliotekę w województwie lubelskim wynosiła 2,08 i była mniejsza niż w Polsce o 7,4%. W porównaniu z rokiem poprzednim wartość powyższego wskaźnika wzrosła w Polsce o 1,6%, a w województwie lubelskim o 1,3%. W latach 2010 – 2014 wartość tego wskaźnika zmieniła się odpowiednio o 2,6% i 4,1%.

Zaplecze infrastrukturalne bibliotek charakteryzuje m.in. powierzchnia pomieszczeń. Pod względem wielkości powierzchni pomieszczeń w m² na 1 bibliotekę w województwie lubelskim biblioteki publiczne z wartością wskaźnika 103,5 są przeciętnie o 22% mniejsze niż biblioteki w Polsce. Przy czym wielkość powierzchni przypadającej na 1 bibliotekę zwiększyła się w porównaniu z 2013 r.

w Polsce o 4,4% i w województwie lubelskim o 4,6%. W odniesieniu do 2010 r. wzrost był jeszcze większy i wynosił odpowiednio 11,7% w Polsce i 17,2% w województwie lubelskim.

Korzystanie ze zbiorów elektronicznych wymaga komputeryzacji bibliotek, w tym stworzenia dla użytkowników dostępu do komputerów i do Internetu. W 2014 r. 95,2% bibliotek w województwie lubelskim było skomputeryzowanych, co było wartością wyższą niż w przypadku wszystkich bibliotek w Polsce (92,8%). W porównaniu z rokiem 2013 stopień komputeryzacji bibliotek w Polsce zmienił się nieznacznie. Natomiast w latach 2010-2014 odsetek bibliotek wyposażonych w komputery wzrósł w Polsce o 11,4% a w województwie lubelskim o 11,7%. Odsetek komputerów, które były podłączone do Internetu i dostępne dla użytkowników, w 2014 r. w województwie lubelskim wyniósł 58,3% i był wyższy od wartości wskaźnika dla Polski (55,1%). W porównaniu z rokiem 2013 wartość wskaźnika wzrosła dla Polski o 3,8% a dla województwa lubelskiego o 6,7%, natomiast w porównaniu z rokiem 2014 był to wzrost odpowiednio o 5,5% oraz 10,6%.

Tablica 6. Komputeryzacja bibliotek - wybrane dane

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Biblioteki wyposażone w komputery w %	83,3	85,3	92,5	95,7	92,8	95,2
Komputery dostępne dla użytkowników podłączone do Internetu w %	52,3	52,7	53,1	54,7	55,1	58,3

Rezultaty działalności bibliotek ocenia się na podstawie stanu czytelnictwa, który określają m.in. takie mierniki jak liczba czytelników i wypożyczenia księgozbioru. Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) jest to użytkownik zarejestrowany, który wypożyczył na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w okresie sprawozdawczym. Odsetek czytelników bibliotek w społeczeństwie wyniósł w 2014 r. w Polsce 16,4%, a w województwie lubelskim 17,6%. Odsetek czytelników w społeczeństwie zmniejszył się w Polsce w porównaniu z 2013 r., kiedy wynosił 16,7% jak i w porównaniu z 2010 r. kiedy wynosił 16,9%. W województwie lubelskim odsetek czytelników w społeczeństwie zmniejszył się w porównaniu z 2013 r. kiedy wynosił 17,7% ale w 2014 r. był wyższy niż w 2010 r. kiedy wynosił 17,5%.

W ujęciu bezwzględny w latach 2010 – 2014 nastąpił spadek liczby zarejestrowanych czytelników. Jednym z czynników, które mają wpływ na spadek czytelnictwa, są zmiany demograficzne. Analiza liczby ludności i czytelników na poziomie struktury grup wieku ujawnia występowanie różnic, których nie można tłumaczyć tylko demografią. W latach 2010 – 2014 w Polsce spadek liczby czytelników ogółem wyniósł 3,1%, a w województwie lubelskim 0,7%. W wymienionym okresie liczba ludności w Polsce zmniejszyła się o 0,1%, a w województwie lubelskim zmniejszyła się o 1,4%. W latach 2010-2014 w grupie osób poniżej 16 lat w Polsce liczba czytelników zmniejszyła się w podobnym stopniu (o 2,3%) jak liczba ludności (o 2,4%). W województwie lubelskim spadek liczby w tej grupie ludności w latach 2010-2014 wyniósł 5,8%, podczas gdy liczba czytelników wzrosła o 1,4%. Natomiast w grupie osób w wieku 16-24 lat w latach 2010-2014 spadek liczby czytelników w Polsce kształtował się na poziomie 27,9%, podczas gdy spadek liczby ludności wyniósł 13,5%. Z drugiej strony w grupie osób w wieku 25 lat i więcej liczba czytelników wzrosła w większym stopniu (o 12,9%) niż wzrosła liczba ludności (o 2,7%). Podobne zmiany zaszły w latach 2010-2014 w województwie lubelskim.

Tablica 7. Czytelnictwo - wybrane dane

	2010		2013		2014	
	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie	Polska	Lubelskie
Odsetek czytelników bibliotek w społeczeństwie w %	16,9	17,5	16,7	17,7	16,4	17,6
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika	18,4	19,6	18,5	19,7	18,3	19,1

Tablica 8. Liczba ludności i czytelników wg grup wieku w Polsce

	Ludność w tys.			Czytelnicy w tys.		
	2010	2014	zmiana w %	2010	2014	zmiana w %
Ogółem	38 529,9	38 478,6	-0,1	6 501,9	6 302,5	-3,1
<i>poniżej 16</i>	6 293,2	6 144,2	-2,4	1 632,6	1 595,8	-2,3
<i>16-24</i>	4 835,5	4 180,7	-13,5	1 937,6	1 396,6	-27,9
<i>25 i więcej</i>	27 401,2	28 153,6	2,7	2 931,7	3 310,1	12,9

Tablica 9. Liczba ludności i czytelników wg grup wieku w województwie lubelskim

	Ludność w tys.			Czytelnicy w tys.		
	2010	2014	zmiana w %	2010	2014	zmiana w %
Ogółem	2 178,6	2 147,7	-1,4	381,6	378,9	-0,7
<i>poniżej 16</i>	361,6	340,5	-5,8	118,0	119,7	1,4
<i>16-24</i>	287,3	250,2	-12,9	106,3	75,9	-28,6
<i>25 i więcej</i>	1 529,7	1 557,0	1,8	157,3	183,3	16,5

Wskaźnikiem aktywności czytelników w bibliotekach publicznych jest liczba zbiorów wypożyczanych przez przeciętnego czytelnika. Liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w województwie lubelskim wynosiła 19,1 i była większa niż w Polsce, gdzie przeciętnie na 1 czytelnika przypadało 18,3 wypożyczeń księgozbioru w ciągu roku. Dla województwa wartość wskaźnika była wyższa od wartości dla Polski o 4,4%. W 2014 r. zarówno w skali Polski jak i województwa nastąpił nieznaczny spadek wartości powyższego wskaźnika zarówno w porównaniu z rokiem 2013 jak i 2010. W Polsce w stosunku do roku poprzedniego liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika zmniejszyła się o 1,1%, a w województwie lubelskim o 3,0%. W porównaniu do 2010 roku spadek wyniósł odpowiednio 0,5% i 2,6%.